LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKESČIO UŽ APLINKOS TERŠIMĄ ĮSTATYMO NR. VIII-1183 2, 4, 5, 6, 7, 9 STRAIPSNIŲ IR 8 PRIEDO PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mokesčio už aplinkos teršimą įstatymo Nr. VIII-1183 2, 4, 5, 6, 7, 9 straipsnių ir 8 priedo pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant įgyvendinti Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje[1] vieną iš nustatytų tikslų – mažinti aplinkos teršimą, skatinti perėjimą prie žiedinės ir neutralaus poveikio klimato kaitai ekonomikos. Įstatymo projektu taip pat būtų įgyvendintos Lietuvai Ekonominio bendradarbiavimo plėtros organizacijos (EBPO) ir Europos Komisijos (EK) pateiktos rekomendacijos dėl ekonominių priemonių efektyvesnio ir platesnio taikymo, laipsniško mokesčio didinimo už komunalinių atliekų šalinimą sąvartynuose; būtų prisidedama prie oro taršos nemetaniniais lakiaisiais organiniais junginiais (NMLOJ) mažinimo siekiant Lietuvai nustatytų oro taršos mažinimo, palyginus su 2005 m. išmestu kiekiu, tikslų įgyvendinimo, – dėl kurių EK 2020 m. gruodžio 1 d. pranešime Nr. Ares (2020)7252600 dėl pagal direktyvą[2] parengtų nacionalinių oro taršos kontrolės programų politikos ir priemonių atnaujinimo nurodė, kad pagal šią direktyvą parengtame Lietuvos Nacionaliniame oro taršos mažinimo plane[3] pateiktą informaciją ir prognozes Lietuva neįgyvendins įsipareigojimų dėl į aplinkos orą išmetamų tam tikrų teršalų (tarp jų NMLOJ) kiekio mažinimo 2020–2029 metais ir nuo 2030 metų[4]; EK tarnybų atliktas rizikos vertinimas nustatė teršalus (tarp jų NMLOJ), dėl kurių kyla didžiausia rizika neįvykdyti išmetamo kiekio mažinimo įsipareigojimų, ir nurodė imtis būtinų veiksmų.

Suteikiant galimybę ūkio subjektams, eksploatuojantiems organinius tirpiklius naudojančius įrenginius, kurie pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 19^3 straipsnį privalo būti įregistruoti prisitaikyti prie būsimų pakeitimų, planuoti veiklos pakeitimus ir (ar) diegti taršą mažinančias priemones, Įstatymo projektu apmokestinti iš šių įrenginių išmetamus teršalus numatyta nuo 2023 m. sausio 1 d.

Siekiant žiedinės ekonomikos tikslų, užtikrinti atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumo įgyvendinimą, atliekų šalinimas sąvartyne turi tapti brangiausia atliekų tvarkymo alternatyva. Siekiant šių tikslų, siūloma nuo 2023 m. didinti mokesčio už nepavojingų atliekų šalinimą sąvartyne tarifo dydį.

Šių priemonių įgyvendinimas prisidėtų prie ES tikslų pasiekimo – pasiekti, kad nuo 2030 m. atliekos, išskyrus tas kurios negali būti kitaip panaudotos, iš viso nebūtų šalinamos sąvartyne.

Lietuvai didinti ekonomikos augimo nestabdančius aplinkosauginius mokesčius rekomenduoja EK ir EBPO, taip mažinant taršą ir kartu prisidedant prie visuomenės sveikatos gerinimo bei atsakingo vartojimo. Apmokestinamųjų teršalų tarifai Įstatymo projekte nekeičiami, išplečiamas tik mokesčių mokėtojų sąrašas, t. y. mokėti mokestį reikėtų ir tiems, kurie iki šiol veiklai vykdyti neprivalėjo pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 19^1 ir 19^2 straipsnius turėti leidimo, o tik pagal Aplinkos apsaugos įstatymo 19^3 straipsnį privalėjo tame straipsnyje apibrėžtus organinius tirpiklius naudojančius įrenginius (OTN) įregistruoti.

---

[1] Pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ “.

[2] 2016 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/2284 dėl tam tikrų valstybėse narėse į atmosferą išmetamų teršalų kiekio mažinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2003/35/EB ir panaikinama Direktyva 2001/81/EB *https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A32016L2284&qid=1610105133015*

[3] Patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. balandžio 17 d. nutarimu Nr. 371 *https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/410fbe3067f511e9917e8e4938a80ccb*

[4] Nuo 2020 m. sumažinti 32 proc., nuo 2030 m. – 47 proc., palyginus su 2005 m. išmestu kiekiu.

Pažymėtina, kad iniciatyvą imtis papildomų priemonių mažinti oro taršą, ypač miestuose ir ypač teršalais, kurie skleidžia nemalonius kvapus (tokie dažniausiai yra NMLOJ), aktyviai pasisako visuomenė teikdama siūlymus Seimui ir Vyriausybei.

Mokesčiu siekiama, kad veiklos vykdytojai ieškotų aplinkai ir žmonių sveikatai mažiau kenksmingų veiklos sprendimų, pavyzdžiui: naudoti mažiau NMLOJ išskiriančias žaliavas, užtikrinti tinkamą jų laikymą ir tvarkymą siekiant išvengti garavimo ar jį reikšmingai sumažinti; taikyti taršos mažinimo būdus, pavyzdžiui, terminį išmetamosiose dujose esančių LOJ apdorojimą kartu regeneruojant energiją (rekuperacinė terminė oksidacija, regeneracinė terminė oksidacija, katalizinis oksidavimas), LOJ šalinimą terminės oksidacijos būdu ir kt.

Įstatymo projektu siūloma šiuos įrenginius kaip ir kitus, kuriuos kaip reikšmingus ir kontroliuotinus reglamentuoja ES teisės aktai, įtraukti į privalančių mokėti mokestį už aplinkos teršimą sąrašą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Aplinkos ministerijos ES investicijų ir Ekonominių priemonių departamentas (direktorius Inesis Kiškis, tel. 8~611 2760) Ekonominių priemonių taikymo politikos skyriaus (vedėja Živilė Liberienė, tel. 8~677 55774) vyriausioji specialistė Virginija Kalesinskienė (tel. 8~696 95290).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu Mokesčio už aplinkos teršimą įstatyme nustatyta, kad mokestį už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių moka fiziniai asmenys, juridiniai asmenys, kitos organizacijos ir jų padaliniai, kurie įstatymų nustatytais atvejais privalo turėti leidimą, kuriame nustatyti taršos normatyvai. Šie asmenys mokestį už išmetamus į aplinką teršalus moka pagal Įstatyme teršalams nustatytus mokesčio tarifus.

Atsižvelgus į tai, kad OTN įrenginiai patenka į TIPK direktyvos[5] taikymo sritį, tačiau jiems pritaikyta išimtis – vietoj prievolės turėti TIPK leidimą nustatyta prievolė būti įregistruotiems, todėl už išmetamus teršalus nuo mokesčio už aplinkos teršimą atleidžiami, neįgyvendinamas „teršėjas moka“ principas.

Tokia mokesčio už aplinkos teršimą mokėjimo išimtis neskatina OTN įrenginius eksploatuojančių asmenų investuoti į taršą mažinančias technologijas, prisidėti prie Lietuvai nustatytų oro taršos mažinimo tikslų įgyvendinimo.

Sąvartyne šalinamos nepavojingos atliekos apmokestinamos vienu mažiausių Europoje tarifu 10 Eur/toną, kuris yra gerokai mažesnis už atliekų deginimo įkainius. Dėl šios priežasties atliekų šalinimas sąvartyne išlieka patraukliu atliekų tvarkymo pasirinkimu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įgyvendinant „teršėjas moka“ principą ir reaguojant į visuomenės nuomonę bei nepasitenkinimą dėl išimčių taikymo OTN įrenginius eksploatuojantiems teršėjams, siūloma papildyti įstatymą nuostata, kuria būtų išplėstas mokėtojų už aplinkos teršimą sąrašas, įskaitant ir taršą iš privalomų įregistruoti organinius tirpiklius naudojančių įrenginių. Laikantis nuoseklios mokestinės politikos, pakeitimų įsigaliojimas numatytas 2023 m. sausio 1 d.

Siekiant mažinti atliekų šalinimo kaip pigesnės atliekų tvarkymo alternatyvos patrauklumą, siūloma nuo 2023 m. mokesčio už nepavojingų atliekų šalinimą sąvartyne tarifo dydį didinti iki 50 Eur/t, kad šis tvarkymo būdas būtų brangesnis už aukštesnio prioriteto atliekų tvarkymo būdą – atliekų naudojimą energijai gauti. Toks žingsnis būtinas, siekiant įgyvendinti žiedinės ekonomikos keliamus tikslus ir užtikrinti tinkamą tvarkymo prioritetų eiliškumo įgyvendinimą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant Įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

[5] Europos Parlamento ir Tarybos 2010 m. lapkričio 24 d. direktyva 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų (taršos integruotos prevencijos ir kontrolės).

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymo projekte siūlomus pakeitimus, neigiamų pasekmių korupcijai ir kriminogeninei situacijai neturėtų būti.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

OTN įrenginių išmetamų teršalų apmokestinimas palies nustatyta tvarka Aplinkos apsaugos agentūros įregistruotus 120 ONT įrenginius (2019 m. duomenimis). Numatytas Įstatymo įsigaliojimo atidėjimas iki 2023 m. sudarys sąlygas šiuos įrenginius eksploatuojantiems ūkio subjektams imtis veiksmų išmetamo NMLOJ kiekio sumažinimui. Pažymėtina, kad Aplinkos ministerija NMLOJ (ir kitų oro teršalų) kiekio mažinimui teikia finansinę paramą[6], kuria naudojamasi per mažai.

Sąvartyno mokesčio padidinimas sudarys palankias sąlygas išnaudoti sukurtus atliekų tvarkymo pajėgumus, kurie bus panaudoti ekonomikai naudingiausiu būdu, energijos gamybai, o ne palaidojimui sąvartyne, taip pat neužimant tinkamų ir reikalingų kitoms veikloms vykdyti teritorijų. Skatins tas ekonomikos veiklas, kurios yra prisitaikiusios prie uždaro „žiedinio“ ciklo, gebančios efektyviausiai panaudoti atliekas kaip žaliavas kito gaminio ar produkto gamybai.

8. Ar Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios.

Priėmus Įstatymo projektą naujų teisės aktų priimti ar pripažinti netekusiais galios nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o Įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos įstatymo, Teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

11. Ar Įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Europos Sąjungos dokumentams ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijai.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Įgyvendinant Įstatymo projektą reikės pakeisti:

1. Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą iš stacionariųjų taršos šaltinių apskaičiavimo tvarkos aprašą, patvirtintą Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2021 m. kovo 10 d. įsakymu Nr. D1-143 „Dėl Mokesčio už aplinkos teršimą ir nuslėptą taršą apskaičiavimo už 2021 ir vėlesnius metus tvarkos aprašų patvirtinimo“, kurį turi pakeisti Aplinkos ministerija.

2. Mokesčio už aplinkos teršimą iš mobiliųjų taršos šaltinių deklaracijos FR0521 formos ir

---

[6] Pagal Lietuvos aplinkos apsaugos investicijų fondo programos 2021–2023 m. lėšų naudojimo finansavimo kryptis, patvirtintas aplinkos ministro 2021 m. gegužės 12 d. įsakymu Nr. D1-287, aplinkos oro apsaugos srityje finansuojami:
„projektai, susiję su technologinių įrenginių ir priemonių, mažinančių ūkinės veiklos metu į aplinkos orą išmetamų teršalų kiekį ir palaidų kietųjų medžiagų patekimą už veiklos vykdymo teritorijos ribų, diegimu“ (išskyrus projektus, susijusius su gamyboje naudojamų LOJ turinčių medžiagų (žaliavų) keitimu LOJ neturinčiomis ir anglinių filtrų LOJ sulaikymui diegimu) ir papildomi balai skiriami už taršos mažinimą iš OTN įrenginių, už taršos mažinimą (projekto įgyvendinimą) mieste ar kitoje urbanizuotoje teritorijoje. *https://www.apva.lt/call/kvietimas-teikti-paraiskas-pagal-laaif-programos-projektus-susijusius-su-technologiniu-irenginiu-ir-priemoniu-mazinanciu-ukines-veiklos-metu-i-aplinkos-ora-ismetamu-tersalu-kieki-ir-palaidu-kietuju/*;
„projektai, susiję su ūkinėje veikloje nemetaninių lakiųjų organinių junginių (NMLOJ) išsiskyrimo mažinimo priemonių taikymu“. Parama numatyta projektams, susijusiems su priemonių NMLOJ išsiskyrimui mažinti ūkinėje veikloje taikymu; finansuojamos priemonės tik neorganizuotai išmetamų NMLOJ išsiskyrimo vietoms, identifikuotoms jų aptikimo tyrimais, pašalinti ar iš jų išmetamam NMLOJ kiekiui sumažinti. (pvz., talpyklos apsauginių vožtuvų (alsuoklių), stogo ar plaukiojančio dangčio, susijusių vamzdynų ar jų dalių pakeitimas ir kt.) *https://www.apva.lt/call/kvietimas-teikti-paraiskas-pagal-laaif-programos-aplinkos-oro-apsaugos-krypti/*

mokesčio už aplinkos teršimą iš stacionariųjų taršos šaltinių deklaracijos FR0522 formos pildymo taisykles, patvirtintas Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2008 m. gruodžio 8 d. įsakymu Nr. VA-61/D1-658 „Dėl Mokesčio už aplinkos teršimą deklaracijų FR0521, FR0522, FR0523 ir FR0524 formų ir jų pildymo taisyklių patvirtinimo“, kurias turi pakeisti Aplinkos ministerija kartu su Valstybine mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymui įgyvendinti papildomų biudžeto lėšų nereikės. Dėl taršos iš OTN įrenginių apmokestinimo biudžetas gaus papildomai apie 0,5 mln. Eurų; dėl sąvartyno mokesčio tarifo padidinimo – iki 5 mln. Eur. darant prielaidą, kad atliekų šalinimas sąvartyne pastoviai (kasmet) mažėtų atitinkamai mažėjant ir įplaukoms.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projekto nuostatoms pritarė ministerijų atstovai, dalyvavę Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano įgyvendinimo grupės susitikimuose (diskusijose) – Ekonomikos ir inovacijų ministerijos, Energetikos ministerijos, Žemės ūkio ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir kt.

Įstatymo projektas atitinka LRV suderintą poziciją. Rengimo metu specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiems projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

„mokestis už aplinkos teršimą“, „sąvartyno mokestis“, „organinius tirpiklius naudojantis įrenginys“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

_____